

• *Póki my*
ZYJEMY

PODWÓJNE

Pożegnanie

**KONCERT
MAJOWY**

**NOWA
IKONA**

SPIIS TREŚCI

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

- 03** **REQUIEM DLA PENDERECKIEGO**
ՌԵԶԿԻԵՄ ՊԵՆԴԵՐԵԿԵՑԿՈՒՆ
- 07** **2022 – ROKIEM POLSKIEGO ROMANTYZMU**
2022-Ը՝ ԼԵՀԱԿԱՆ ՌՈՄԱՆՏԻԶՄԻ ՏԱՐԻ
- 09** **JĘZYK POLSKI NA PAŃSTWOWYM UNIWERSYTECIE IM. W. BRIUSOWA**
ԼԵՀԵՐԵՆԸ Վ. ԲՐՅՈՒՍՈՎԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՈՒՄ
- 13** **POLSKA POEZJA PO ORMIAŃSKU**
ԼԵՀԱԿԱՆ ՊՈԵԶԻԱՆ՝ ՀԱՅԵՐԵՆ
- 19** **NOWA IKONA**
ՆՈՐ ՍՐԲԱՊԱՏԿԵՐ
- 21** **107. ROCZNICA LUDOBÓJSTWA ORMIAN**
ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ 107-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԸ
- 25** **KONCERT MAJOWY**
ՄԱՅԻՍՅԱՆ ՀԱՄԵՐԳ
- 31** **PODWÓJNE POŻEGNANIE**
ԿՐԿՆԱԿԻ ՀՐԱԺԵՇՏ
- 35** **NO TO WRESZCIE WRACAM**
ԱՀԱ ԵՎ ՎԵՐՋԱՊԵՍ ՎԵՐԱԴԱՌՆՈՒՄ ԵՄ

PÓKI MY ŻYJEMY

Agnieszka Wasilczuk

Redaktorka Naczelna,
nauczycielka języka polskiego
skierowana do pracy w Armenii
przez Ośrodek Rozwoju Polskiej
Edukacji za Granicą

Dyrektor artystyczny i grafik komputerowy

Nad artykułami pracowali:

Paweł Elias
Nune Mamjan
Sofia Czylingarjan
Naira Atanesjan
Jolanta Goździk
Agnieszka Sztapka
Karine Kjufarjan
Marianna Karakejan

ՊՈՒԿԻ ՄԻ ԺԻՅԵՄԻ

Ազնիեզկա Վաշիչուկ

Գլխավոր խմբագիր,
լեհերեն լեզվի ուսուցչուհի՝ գործուղ-
ված Հայաստան Արտերկրում
լեհական կրթության զարգացման
կենտրոնի կողմից

Գեղարվեստական ղեկավար և գրաֆիկական դիզայներ

Հողվածների վրա աշխատել են՝

Պավել Էլիաս
Նունե Մամյան
Սոֆյա Չիլինգարյան
Նաիրա Աթանեսյան
Յոլանտա Գոժժիկ
Ազնիեզկա Շտոմպկա
Կարինե Քյուֆարյան
Մարիաննա Կարակեյան

KANCELARIA PREZESA RADY MINISTRÓW

STOWARZYSZENIE
„WSPÓLNOTA POLSKA”

DZIĘKUJEMY

Senatowi Rzeczypospolitej Polskiej, Stowarzyszeniu „Wspólnota Polska”, Fundacji „Pomoc Polakom na Wschodzie”, Ambasadzie Rzeczypospolitej Polskiej w Erywaniu, Oddziałowi ds. Mniejszości Narodowych oraz Religii Administracji Premiera Republiki Armenii za stałą pomoc oraz wsparcie działalności Związku Polaków w Armenii „Polonia”.

Kwartalnik **„PÓKI MY ŻYJEMY”** jest finansowany przez Stowarzyszenie „Wspólnota Polska” ze środków Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w ramach zadania publicznego dotyczącego pomocy Polonii i Polakom za granicą. Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼ ԵՆՔ

Լեհաստանի Հանրապետության Սենատին, «Վսպուլնոտա Պոլսկա» ընկերությանը, «Արեւելքում լեհերի օգնություն» ֆոնդին, Հայաստանում Լեհաստանի Հանրապետության Դեսպանությանը, Հայաստանի Հանրապետության վարչապետի աշխատակազմի ազգային փոքրամասնությունների և կրոնի հարցերի բաժնին՝ Հայաստանում լեհերի «Պոլոնիա» միության գործունեությանը մշտապես օգնություն և աջակցություն ցուցաբերելու համար:

«ՊՈՒԿԻ ՄԻ ԺԻՅԵՄԻ» ամսագիրը ֆինանսավորվում է «Վսպուլնոտա Պոլսկա» ընկերության կողմից՝ Նախարարների խորհրդի Նախագահի գրասենյակի միջոցներից Պոլոնիային և արտերկրում բնակվող լեհերին օգնության մասին հանրային պատվերի շրջանակներում: Հրատարակությունն արտահայտում է միայն հեղինակի/ների հայացքները և չի կարող նույնականացվել Նախարարների խորհրդի Նախագահի գրասենյակի պաշտոնական դիրքորոշման հետ:

„PÓKI MY ŻYJEMY” – organ prasowy Związku Polaków w Armenii „Polonia”
Adres do korespondencji: ul. Tumanyan 28/20, m. 51B, Erywań, Republika Armenii
Tel.: (+374) 96 72-73-10, E-mail: liana-hf@wp.pl

«ՊՈՒԿԻ ՄԻ ԺԻՅԵՄԻ»-ն Հայաստանում Լեհերի «Պոլոնիա» միության մամուլի օրգանն է
Խմբագրության հասցեն՝ Թումանյան փ. 28/20, բն. 51B, Երևան, Հայաստանի Հանրապետություն
Հեռ.՝ (+374) 96 72-73-10, E-mail՝ liana-hf@wp.pl

Polonia
ZWIĄZEK POLAKÓW W ARMENII

REQUIEM

DLA

Pendereckiego

ՌԵԲՎԻԵՄ ՊԵՆԴԵՐԵԿՅԱՆԻ

Kiedy umiera twórca, świat wypełnia pustka. Taka pustka, której nic i nikt już nie wypełni. Kiedy umiera twórca muzyki, pojawia się cisza. Długa i uporczywa. Czarne pięciolinie na zawsze już pozostaną puste. Nie wypełnią ich nuty, z których wybrzmi miarowe crescendo albo szalony taniec smyczków. I chyba tylko żałosne dźwięki *Lacrimosy* mogą przebić tę wiszącą nad światem ciszę.

29 marca 2022 obchodziliśmy drugą rocznicę śmierci wybitnego polskiego kompozytora – Krzysztofa Pendereckiego. Tego dnia, w Krakowie, odbył się uroczysty pogrzeb Maestra. Złożenie prochów wybitnego Polaka w Panteonie Narodowym miało miejsce dwa lata po jego śmierci ze względu na pandemię i chorobę wdowy Elżbiety Pendereckiej. Dzień wcześniej, 28 marca 2022, w związku z uroczystościami pogrzebowymi w Krakowie, ambasador RP w Armenii pan Paweł Cieplak, w towarzystwie dyplomatów złożył kwiaty pod drzewkiem posadzonym przez Krzysztofa Pendereckiego w Erywaniu, obok Szkoły Muzycznej im. Piotra Czajkowskiego. W uroczystości czczącej pamięć Maestra wzięła udział prezes Związku Polaków w Armenii, pani Liana Harutyunyan oraz członkowie „Polonii”.

Երբ մահանում է ստեղծագործողը, աշխարհը լցվում է դատարկությամբ: Այնպիսի դատարկությամբ, որը ոչինչ ու ոչ ոք այլևս չի լցնի: Երբ մահանում է երաժշտություն ստեղծողը, առաջանում է լռություն: Երկար ու համար: Սև տողերն ընդմիջտ կմնան դատարկ: Այլևս չեն լցվի նոտաներով, որոնցից կինչի չափավոր կրեչենդո կամ ջութակների խելահեղ պար: Եվ գուցե միայն *Lacrimosy* պաթետիկ հնչյունները կարող են խախտել աշխարհի վրա կախված այդ լռությունը:

2022 թվականի մարտի 29-ին Նշվեց ականավոր լեհ կոմպոզիտոր Քշիշտոֆ Պենդերեցկու մահվան երկրորդ տարելիցը: Այդ օրը Կրակովում տեղի ունեցավ Մատեսորոյի հանդիսավոր հուղարկավորությունը: Ականավոր լեհի մոխիրն իր տեղը գտավ Ազգային պանթեոնում՝ մահից երկու տարի անց, համավարակի և Պենդերեցկու այրու՝ Էլժբիետա Պենդերեցկու վատառողջ լինելու պատճառով: Մեկ օր առաջ՝ 2022 թվականի մարտի 28-ին, Կրակովում հուղարկավորության արարողության կապակցությամբ, Հայաստանում Լեհաստանի Հանրապետության դեսպան Պավել Չեպլակը դիվանագետների հետ ծաղիկներ դրեց Երևանի Պ. Չայկովսկու անվան երաժշտական դպրոցի բակում՝ Քշիշտոֆ Պենդերեցկու կողմից տնկված ծառի տակ: Մատեսորոյի հիշատակի

gatunków drzew i roślin, nierzadko zasadzanych własnoręcznie przez artystę. W czasach PRL-u, kiedy nie można było wwozić roślin z za granicy, przemycił do Polski unikalne sadzonki w różny sposób, między innymi w bukietach kwiatów. Podczas wywiadu, w którym pojawił się motyw Bożego Narodzenia, Penderecki powiedział, że jego stosunki z kolędami są dość skomplikowane, gdyż, mimo iż siedemdziesiąt procent jego utworów to utwory wokalne, on sam zupełnie nie ma głosu, chętnie jednak słucha kolęd, nawet jeśli wykonawcy nieco fałszują. Ludzie znający Pendereckiego osobiście często wspominają, że był człowiekiem świadomym swojej wielkości, ale zaskakiwał skromnością i ciepłem w życiu prywatnym.

Jeden z wielu wpisów w księdze kondolencyjnej po śmierci kompozytora zamieścić były Ambasador Nadzwyczajny i Pełnomocny Republiki Armenii w Rzeczypospolitej Polskiej, pan Edgar Ghazarjan: *Uwierzyć trudno, że wybitny muzyk o największym talencie i człowiek o nieopisanym życzliwości już nie jest z nami.*

Paweł Elias

ճանապարհով՝ Երուսաղեմի յոթ դարպասներից Կաղիչով մինչև Լեհական Ռեքվիեմ և կրկին անցում կատարելով կատինյան անտառ (Անդժեյ Վայդայի Կատին ֆիլմի երաժշտությունը կազմված է Քշիշտոֆ Պենդերեցկու ստեղծագործության հատվածներից): Մասնորոշի երաժշտության այդ ոլորտը նման է շղարշի՝ ծածկված կարմիր կերտվածքներով: Նման է կարմիր կնիքի, որը մարդկանց ու աշխարհի տառապանքի վկայությունն է:

Երկու տարի առաջ մեզանից հեռացավ աստվածային տաղանդով օժտված կոմպոզիտորը: Մեզանից հեռացավ մարդ, որի երկրորդ տարերքը, երաժշտությունից հետո, այգիներն էին: Նրա տունը շրջապատված է մոտ 1500 տեսակի ծառերով ու բույսերով, որոնց հիմնական մասը տնկվել է արտիստի կողմից: ԼժՀ-ի ժամանակաշրջանում, երբ հնարավոր չէր արտերկրից որևէ բան բերել, տարբեր հնարքներով Լեհաստան էր բերում յուրահատուկ բույսեր, այդ թվում նաև՝ ծաղկեփնջերի մեջ:

Մի հարցազրույցի ժամանակ, որում ծագել էր Սուրբ Ծննդի թեման, Պենդերեցկին ասել է, որ նրա հարաբերությունը կոլեկտիվների հետ շատ բարդ է, քանի որ իր ստեղծագործությունների յոթանասուն տոկոսը վրկալ ստեղծագործություններ են, անձամբ ինքը ձայն չունի, սակայն հաճույքով է լսում կոլեկտիվներ, նույնիսկ եթե դրանք կատարվում են ոչ մաքուր: Պենդերեցկուն անձամբ ճանաչողները հաճախ հիշում են, որ նա մարդ էր, ով գիտեր իր մեծության մասին, սակայն զարմացնում էր համեստությամբ ու ջերմությամբ իր անձնական կյանքում:

Կոմպոզիտորի մահից հետո ցավակցական գրքում բազմաթիվ գրառումներից մեկը կատարել է Լեհաստանի Հանրապետությունում Հայաստանի Հանրապետության նախկին դեսպան Էդգար Ղազարյանը. *Դժվար է հավատալ, որ մեծագույն տաղանդի տեր ականավոր երաժիշտն ու աննկարագրելի բարության տեր մարդն այլևս մեզ հետ չէ:*

Պավել Էլիաս

Թարգմանություն՝ Նունե Մամյան

2022 – ROKIEM

POLSKIEGO

Romantyzmu

2022-Ը՝ ԼԵՎԱԿԱՆ ՌՈՄԱՆՏԻԶՄԻ ՏԱՐԻ

200 lat temu, w Wilnie, pięknym mieści barokowych kościołów, wydarzyła się rzecz niezwykła. Młody, zaledwie 24 letni polski poeta Adam Mickiewicz wydał zbiór utworów pod tytułem *Ballady i romanse* będące częścią pierwszego tomu *Poezyj*. Wtedy, 200 lat temu, nikt nawet nie przypuszczał, że rok 1822 zostanie uznany, umownie oczywiście, za początek polskiego romantyzmu. W związku z tym ważnym dla polskiej literatury wydarzeniem, rok 2022, decyzją Sejmu, został ustanowiony w Polsce Rokiem Polskiego Romantyzmu, a lekturą Narodowego Czytania – 2022, *Ballady i romanse*.

Rzeczywiście utwory takie jak *Świtezia, Świtezianka, Lilie* są na wskroś romantyczne – zrywają z klasycystyczną formą i oświeceniowym, racjonalnym patrzeniem na świat. „Czucie i wiara, silniej mówią do mnie niż mędrca szkieleko i oko” – ta zdecydowana deklaracja młodego poety stawia go po stronie „prawd żywych”, po stronie świata utkanego z materii ducha. Dlatego właśnie *Ballady i romanse* opisują świat niezwykły, nadprzyrodzony, pełno w nich duchów, mrocznej natury i niepojętych dla rozumu zbiegów okoliczności. U podstaw tych pięknych utworów legły ustne podania i legendy, które małemu Mickiewiczowi szeptały do ucha jego białoruskie i litewskie piastunki. Nie zapominajmy, że z wierzeń i podań tych narodów wyrasta fantastyczny świat *Ballad i romansów*. Nacechowane lokalnym kolorytem nie przestają zadziwiać nas genialnie prowadzoną narracją, tajemniczą aurą, językiem pełnym tak zwanych regionalizmów zwanym dzisiaj polszczyzną kresową.

„Bez twórczości czołowych polskich romantyków nie bylibyśmy dziś tym, kim jesteśmy... Pamięć o romantyzmie jest pamięcią najważniejszych znaków określających narodową tożsamość... Literatura i kultura polskiego romantyzmu ukształtowały wymiar i profil duchowy Polaków” – napisali postawie

200 տարի առաջ, Վիլնյուսում՝ բարոկկո ոճով կառուցված եկեղեցիների քաղաքում, տեղի ունեցավ անսխալեղ երևույթ: Երիտասարդ, 24 տարին հազիվ բոլորած լեի բանաստեղծ Ադամ Միցկևիչը հրատարակեց *Բալլադներ և ռոմանսներ* ստեղծագործությունների ժողովածուն, որը Պոետիայի առաջին հատորի մասն էր կազմում: Այն ժամանակ՝ 200 տարի առաջ, ոչ մեկի մտքով անգամ չէր անցնում, որ 1822 թվականը կհամարվի, իհարկե պայմանականորեն, լեիական ռոմանտիզմի սկիզբ: Լեիական գրականության համար այս կարևոր իրադարձության հետ կապված՝ 2022 թվականը Սեյմի որոշմամբ հռչակվել է Լեիաստանում լեիական ռոմանտիզմի տարի, իսկ Ազգային ընթերցանություն – 2022-ի համար ընտրվել է *Բալլադներ և ռոմանսները*:

Իսկապես, այնպիսի ստեղծագործությունները, ինչպիսիք են *Շվիտեժ, Շվիտեժուհին, Շուշաններ* այն աստիճան ռոմանտիկ են, որ ճեղքում են դասական ձևաչափերն ու ռացիոնալ աշխարհայացքը: «Զգացողությունն ու հավատն ինձ ավելին են ասում, քան իմաստունի ապակին ու աչքը», – երիտասարդ պոետի այս վճռական հայտարարությունը նրան կանգնեցնում է «կենդանի ճշմարտությունների», հոգուց հյուսված աշխարհի կողքին: Հենց այդ պատճառով էլ *Բալլադներ և ռոմանսները* նկարագրում են անսովոր, գերբնական, ուրվականներով, մութ բնաշխարհով ու անհասկանալի զուգահեռություններով լի աշխարհ: Այս գեղեցիկ ստեղծագործությունների հիմքում ընկած են բանահյուսություններն ու լեգենդները, որոնք փոքրիկ Միցկևիչի ականջին շշնջացել էին նրա բելառուս և լիտվացի դայակները: Չմոռանանք, որ այդ ազգերի հավատալիքներից ու բանահյուսությունից է ծնվել *Բալլադներ և ռոմանսների* ֆանտաստիկ աշխարհը: Օժտված տեղի կյուրիոսով՝ նրանք չեն դադարում զարմացնել մեզ հանճարեղ պատմությամբ, առեղծվածային

w podjętej przez Sejm uchwale o ustanowieniu 2022 r. Rokiem Polskiego Romantyzmu.

Epoka polskiego Romantyzmu przyniosła genialne dokonania w dziedzinie literatury, muzyki i malarstwa. Dzieła Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Zygmunta Krasińskiego, Cypriana Kamila Norwida, Fryderyka Szopena, Stanisława Moniuszki, Piotra Michałowskiego... przedstawiają polskie wartości nadając im jednocześnie kontekst uniwersalny. Odgrywają nieocenioną rolę w życiu narodu pozbawionego bytu państwowego. Bez wątplenia dziedzictwo polskiego romantyzmu oraz ukształtowana przez tę epokę duchowa ojczyzna doprowadziła w końcu do roku 1918. Warto tu wspomnieć, iż najwyższemu cenionym przez Marszałka Piłsudskiego romantycznym poetą był Juliusz Słowacki – talent niezwykły, a jednocześnie wnikliwy i dogłębny znawca polskości, często bezlitośnie piętnujący przywary narodowe, czemu dał wyraz w tak wyjątkowych utworach jak *Kordian*, czy *Grób Agamemnona*.

Paweł Elias

auropայով, սահմանին բնակվող լեհերի, այսպես կոչված, ռեզիդենտիզմով լի լեզվով:

«Առանց առաջադեմ լեհ ռոմանտիկների ստեղծագործությունների այսօր չէինք լինի այն, ինչ կանք... Ռոմանտիզմի մասին հիշողությունը ազգային ինքնությունը սահմանող կարևորագույն նշանների հիշողությունն է... Լեհական ռոմանտիզմի գրականությունն ու մշակույթը ձևավորել են լեհերի հոգևոր չափանիշն ու նկարագիրը», – գրել են պատգամավորները 2022 թվականը Լեհական ռոմանտիզմի տարի հռչակելու վերաբերյալ բանաձևում:

Լեհական ռոմանտիզմի դարաշրջանը հանճարեղ նվաճումներ է բերել գրականության, երաժշտության և նկարչության բնագավառում: Ադամ Միցկևիչի, Յուլիուս Սլովացկու, Ջիզմունդ Կրաշինսկու, Ֆիարիան Կամիլ Լորվիդի, Ֆրեդերիկ Շոպենի, Ստանիսլավ Մոնիուշկոյի, Պիոտր Միխայլովսկու ստեղծագործությունները ներկայացնում են լեհական արժեքները՝ միևնույն ժամանակ դրան տալով համընդհանուր համատեքստ: Դրանք անգնահատելի դեր են խաղում պետականությունից զրկված ազգի համար: Անկասկած, լեհական ռոմանտիզմի ժառանգությունն ու այդ դարաշրջանի կրթած հոգևոր հայրենիքը ծնեցին 1918 թվականը: Արժե հիշել, որ Մարշալ Պիլսուդսկու կողմից ամենագնահատված ռոմանտիկ բանաստեղծը Յուլիուս Սլովացկին էր, ով արտասովոր հանճար էր, միևնույն ժամանակ լեհականության խոր և մանրակրկիտ գիտակ, որը հաճախ անխնա խարանում էր ազգային արատները, որոնք ներկայացրել է այնպիսի բացառիկ ստեղծագործություններում, ինչպիսիք են *Կորդիանը* կամ *Ազամեմոնի գերեզմանը*:

Պավել Էլիաս

Թարգմանություն՝ Նուրե Մամյան

JEZYK POLSKI NA

PAŃSTWOWYM UNIWERSYTECIE IM.

W. Briusowa

ԼԵՃԵՐԵՆԸ Վ. ԲՐՅՈՒՍՈՎԻ ԱՆՎԱՆ
ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՈՒՄ

Studenci Państwowego Uniwersytetu im.
W. Briusowa w Erywaniu po raz pierwszy zasiedli
w ławkach, by poznawać piękno języka

Երևանի Վ. Բրյուսովի անվան պետական
համալսարանի ուսանողները լեհերենի հմայքին
ծանոթանալու համար առաջին անգամ

polskiego w roku akademickim 2001/2002. To już ponad dwadzieścia lat! Ówczesny rektor Suren Zoljan spotkał się z ambasadorem RP w Armenii Piotrem Iwaszkiewiczem oraz prezes Związku Polaków w Armenii „Polonia” Ałłą Kuźmińską – inicjatorką całego przedsięwzięcia.

Sofia Czylingarjan należała do pierwszego rocznika studentów, którzy rozpoczęli naukę polskiego. Tak wspomina ten moment: „Pamiętam jak pani dziekan i pani Ałła weszły do naszej sali i poinformowały nas o kursie języka polskiego. Moja pierwsza myśl: Wspaniale! Nareszcie przeczytam listy wysyłane z Polski do mojego dziadka! Potem były lekcje ze wspaniałymi lektorami z Polski, którzy dali mi ogrom wiedzy i motywacji. Mieliśmy też niezapomniane spotkania z polskimi ambasadorami, reżyserami czy naukowcami.” Sofia języka polskiego używa na co dzień – pracuje w konsulacie przy Ambasadzie RP w Erywaniu.

Pani Ałła Kuźmińska to niezwykle ważna postać w historii ormiańskiej Polonii. Funkcję prezesa ZPWA „Polonia” pełniła od 1996 do 2017 roku. Przez wiele lat była także związana z Uniwersytetem im. W. Briusowa. W 1964 została starszym wykładowcą – pracowała i wykladała na katedrze pedagogiki i metodyki języka rosyjskiego i języków obcych. W latach 1976-1991 pełniła funkcję dziekana wydziału nauk społecznych,

նստարանների մոտ տեղավորվեցին 2001/2002 ուսումնական տարում: Արդեն անցել է ավելի քան քսան տարի: Այն ժամանակվա ռեկտոր Սուրեն Զոլյանը հանդիպում ունեցավ Հայաստանում Լեհաստանի Հանրապետության դեսպան Պիոտր Իվաշկևիչի և Հայաստանում Լեհերի «Պոլոնիա» միության նախագահ Ալլա Կուզմինսկայի հետ, ով այս ողջ նախագծի նախաձեռնողն էր:

Սոֆյա Չիլինգարյանն այն առաջին ուսանողներից է, ովքեր սկսեցին սովորել լեհերեն: Այդ պահը հիշում է այսպես. «Հիշում եմ, ինչպես դեկանն ու պանի Ալլան մտան մեր լսարան և տեղեկացրին լեհերենի դասերի մասին: Իմ առաջին միտքը, հրաշալի է. վերջապես կկարդամ Լեհաստանից պապիկիս հասցեագրված նամակները: Այնուհետև եղան դասեր Լեհաստանից ժամանած հրաշալի դասախոսների հետ, որոնք ինձ հսկայական գիտելիք ու մոտիվացիա տվեցին: Ունեցել եմք նաև անմոռանալի հանդիպումներ լեհ դեսպանների, ռեժիսորների և գիտնականների հետ»: Սոֆյան լեհերենը կիրառում է մինչ օրս. աշխատում է Հայաստանում Լեհաստանի Հանրապետության դեսպանատանը:

Ալլա Կուզմինսկան բացառիկ կարևոր դեր է հայկական Պոլոնիայի պատմության մեջ: Հայաստանում Լեհերի «Պոլոնիա» միության նախագահի գործառնությունները կատարել է 1996 թ.-ից մինչև 2017 թ.-ը: Երկար տարիներ կապված է եղել նաև Վ. Բրյուսովի անվան Համալսարանի հետ: 1964 թ.-ին դարձել է ավագ դասախոս՝ աշխատել և դասավանդել է ռուսաց և օտար լեզուների մանկավարժության և մեթոդիկայի ամբիոնում: 1976-1991 թթ. եղել է հասարակական գիտությունների ֆակուլտետի դեկան, իսկ 1977 թ.-ից մինչև 1991 թ.-ը՝ մանկավարժական ամբիոնի վարիչի տեղակալ: Համալսարանի 75-ամյակի կապակցությամբ պանի Ալլան պարգևատրվել է Մովսես Խորենացու հեղինակավոր շքանշանով: Դա ամենաբարձր պարգևն է, որը հնարավոր է ստանալ երկրի նախագահից՝ գիտության,

a od 1977 do 1991 była zastępcą kierownika katedry pedagogiki. W dniu 75-lecia istnienia uniwersytetu pani Ała otrzymała prestiżowy medal Mojżesza z Khorenu. To najwyższe odznaczenie jakie można otrzymać od prezydenta za zasługi w sferze nauki, kultury i oświaty.

Pani Ała nie ustawała w swojej pracy na rzecz popularyzacji języka polskiego i poprawy warunków jego nauczania na uniwersytecie. Z jej inicjatywy, w roku akademickim 2004/2005 – w Dniu Piśmiennictwa Słowiańskiego – otworzono gabinet języka polskiego im. Adama Mickiewicza. Dzięki współpracy władz uniwersytetu, Ambasady RP w Erywanii i ZPwA „Polonia” oraz wsparciu finansowemu Senatu RP i Fundacji „Pomoc Polakom na Wschodzie” studenci mogli uczyć się w wyremontowanej i dobrze wyposażonej sali. Kolejnym krokiem było utworzenie Centrum Języka i Kultury Polskiej im. Adama Mickiewicza w 2014 roku.

Pierwszymi lektorami języka polskiego byli nauczyciele, którzy przyjeżdżali do pracy w ZPwA „Polonia”: Tomasz Musielski, Aleksandra Majdzińska, Anna Mysik. Zajęcia prowadziła także Maria Knothe – żona ówczesnego ambasadora.

Tak – swoje pierwsze spotkanie ze studentami – wspomina Anna Mysik: „Niezwykle miło było widzieć uśmiechnięte, nieco wystraszone twarze, w których czai się ciekawość, co też się będzie działo, jakie będą im stawiane wymagania, jak będą wyglądać zajęcia. Miło też było słyszeć, że studentki znają już kilka piosenek, że chcą poznać ten język, najlepiej i najprzyjemniej w formie śpiewanej lub za pośrednictwem filmu”.

W kolejnych latach to Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego kierowało lektorki do pracy w Erywanii. Były to: Jadwiga Kozłowska,

mżakliwych i korytarzów, pniaqավառում ունեցած ծառայության համար:

Պակի Ալլան չէր դադարում աշխատել լեհերենի տարածման և համալսարանում լեհերենի դասավանդման պայմանների բարելավման ուղղությամբ: Նրա նախաձեռնությամբ 2004/2005 ուսումնական տարում՝ Սլավոնական գրերի օրը բացվեց Ադամ Միցկևիչի անվան լեհերենի դասաստեյակը: Համալսարանի ղեկավարության, Հայաստանում Լեհաստանի Հանրապետության դեսպանության և Հայաստանում Լեհերի «Պոլոնիա» միության համագործակցության և Լեհաստանի Հանրապետության Սենատի ու «Օգնություն լեհերին Արևելքում» հիմնադրամի ֆինանսական աջակցության շնորհիվ ուսանողները հնարավորություն ունեցան սովորել վերանորոգված և լավ կահավորված սրահում: Հաջորդ քայլը 2014 թ.-ին Ադամ Միցկևիչի անվան լեհերենի և լեհական մշակույթի կենտրոնի ստեղծումն էր:

Լեհերենի առաջին դասախոսներն ուսուցիչներ էին, ովքեր գալիս էին աշխատելու Հայաստանում Լեհերի «Պոլոնիա» միություն՝ Թոմաշ Մուշկեյսկին, Ալեքսանդրա Մայջինսկան, Աննա Միշկիկը: Պարապմունքներ անց է կացրել Նան Մարիա Կևոտեն՝ այն ժամանակվա դեսպանի կինը:

Այսպես, Աննա Միշկիկը հիշում է ուսանողների հետ իր առաջին հանդիպումը. «Անչափ հաճելի էր տեսնել նրանց ժպտուն, փոքր-ինչ վախեցած դեմքերը, որոնցում թաքնված էր հետաքրքրություն, թե ինչ է կատարվելու, ինչ պահանջներ են դրվելու նրանց առջև, ինչպիսին են լինելու պարապմունքները: Նան հաճելի էր լսել, որ ուսանողուհիներն արդեն գիտեին որոշ երգեր և ցանկանում էին ծանոթանալ այդ լեզվի հետ, նախընտրելի է՝ երգի կամ ֆիլմի միջոցով:

Հետագա տարիներին Լեհաստանի Գիտության և բարձրագույն դպրոցի նախարարությունն էր դասախոսին գործուղում Երևան: Նրանք էին Յադվիգա Կոզլովսկան, Ազնիեշկա Շչիպիուրը և Միխայիլնա Օստրովսկան: Լեհերենի լսարանում էին ընթանում նաև Պոլոնիայի երեխաների դասերը: Այն անց էր կացնում Ազնիեշկա Վաշիլչուկը՝ Երևանի «Պոլոնիա»-ում աշխատող ուսուցչուհին: Ներկայիս դասախոս Յոլանտա Գոժիկը գործուղվել է Երևան Ակադեմիական փոխասակման ազգային գործակալության (NAWA) կողմից:

Ուսուցիչներն ի սկզբանե համագործակցել են Հայաստանում Լեհերի «Պոլոնիա» միության և Հայաստանում Լեհաստանի Հանրապետության դեսպանության հետ: Կազմակերպվել են այնպիսի միջոցառումներ, ինչպիսիք են՝ Սլավոնական գրերի օրը,

Agnieszka Szczypiór oraz Michalina Ostrowska. W sali polskiego odbywały się także zajęcia dla polonijnych dzieci. Prowadziła je Agnieszka Wasilczuk – nauczycielka pracująca w erywańskiej „Polonii”. Obecna lektorka Jolanta Goździk skierowana jest przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej.

Lektorzy współpracowali ze ZPWA „Polonia” oraz Ambasadą RP w Erywanii od samego początku. Ponadto organizowali takie wydarzenia jak m.in.: Dzień Piśmiennictwa Słowiańskiego, Dzień Języków Europejskich, konferencje, warsztaty, spotkania z Polakami, pokazy filmowe, przedstawienia teatralne czy warsztaty kulinarne. Ostatnio, organizowane wspólnie z ZPWA „Polonia”, Narodowe Czytanie i Quiz o Polsce. Studenci świętują także Boże Narodzenie, Wielkanoc, Święta Majowe, 11-go listopada, andrzejki, mikołajki czy tłusty czwartek. Co roku mają oni także możliwość wyjazdu do Polski, gdzie biorą udział w szkołach letnich. Do tej pory odbyły się one m.in. we Wrocławiu, Lublinie i Cieszynie.

Szuszanna Khaczjan (obecnie w trakcie wolontariatu EKS w Trzciance) dwukrotnie wyjeżdżała do Polski na szkołę letnią. „Z miłością i tęsknotą wspominam nasze spotkania z panią Jolą. Myślę o nich często, bo te lekcje zmieniły moje życie o sto osiemdziesiąt stopni. Kiedy jeszcze byłam studentką nie wyobrażałam sobie, że po latach sama będę pracować z polskimi dziećmi. – mówi Szuszanna.

Ciekawe jakie możliwości, wydarzenia i współpracy przyniosą kolejne lata?

Jolanta Goździk

Եվրոպական լեզուների օրը, կոնֆերանսներ, դասընթացներ, հանդիպումներ լեհերի հետ, ֆիլմերի ցուցադրություններ, թատերական ներկայացումներ կամ խոհարարական դասընթացներ: Վերջին տարիներին Հայաստանում Լեհերի «Պոլոնիա» միության հետ համատեղ կազմակերպվել են Ազգային ընթերցանությունն ու Լեհաստանի մասին մրցույթը: Ուսանողները նաև տոնում են Սուրբ Ծնունդը, Սուրբ Հարության տոնը, Մայիսյան տոները, Նոյեմբերի 11-ը, Անդժեյկին, Միկոլայկին, Յուդայի հինգշաբթին: Ամեն տարի կրանք նաև Լեհաստան մեկնելու հնարավորություն ունեն, որտեղ մասնակցում են ամառային դպրոցների պարապմունքներին: Մինչև հիմա դրանք տեղի են ունեցել Վրոցլավում, Լուբլինում, Չեշինում և այլուր:

Շուշաննա Խաչյանը (ներկայումս կամավորական ծրագրով գտնվում է Տշչինսկայում) երկու անգամ մեկնել է Լեհաստան՝ ամառային դասընթացների: «Սիրով ու կարոտով եմ հիշում մեր հանդիպումները պանի Յոլայի հետ: Դրանց մասին հաճախ եմ մտածում, քանի որ այդ դասերը փոխել են իմ կյանքը հարյուր ութսուն աստիճանով: Երբ դեռ ուսանող էի, չէի պատկերացնում, որ տարիներ անց ինքս եմ աշխատելու լեհ երեխաների հետ», – ասում է Շուշաննան:

Հետաքրքիր է՝ ինչ հնարավորություններ, միջոցառումներ և համագործակցություն կբերեն հետագա տարիները:

Յուանտա Գոժիկ

Թարգմանություն՝ Նունե Մամյան

POLSKA POEZJA PO *Ormiańsku*

ԼԵՀԱԿԱՆ ՊՈԵԶԻԱՆ՝ ՀԱՅԵՐԵՆ

W 2021 r. Cyprian Kamil Norwid ukończyłby 200 lat, z tej okazji rok ten został ogłoszony w Polsce Rokiem Norwida.

Norwid miał dramatyczny życiorys. Był wszechstronnie utalentowany, otrzymał wykształcenie w dziedzinie rysunku i rzeźbiarstwa. W celu doskonalenia umiejętności w tej sferze pojechał do Drezna, później do Wenecji, Berlina, Brukseli, Rzymu. W trakcie podróży spotkał Adama Mickiewicza, który wywarł olbrzymie wrażenie na młodym poecie. W latach 1849-1852, podczas pobytu w Paryżu spotkał swoich wybitnych rodaków Juliusza Słowackiego i Fryderyka Chopina.

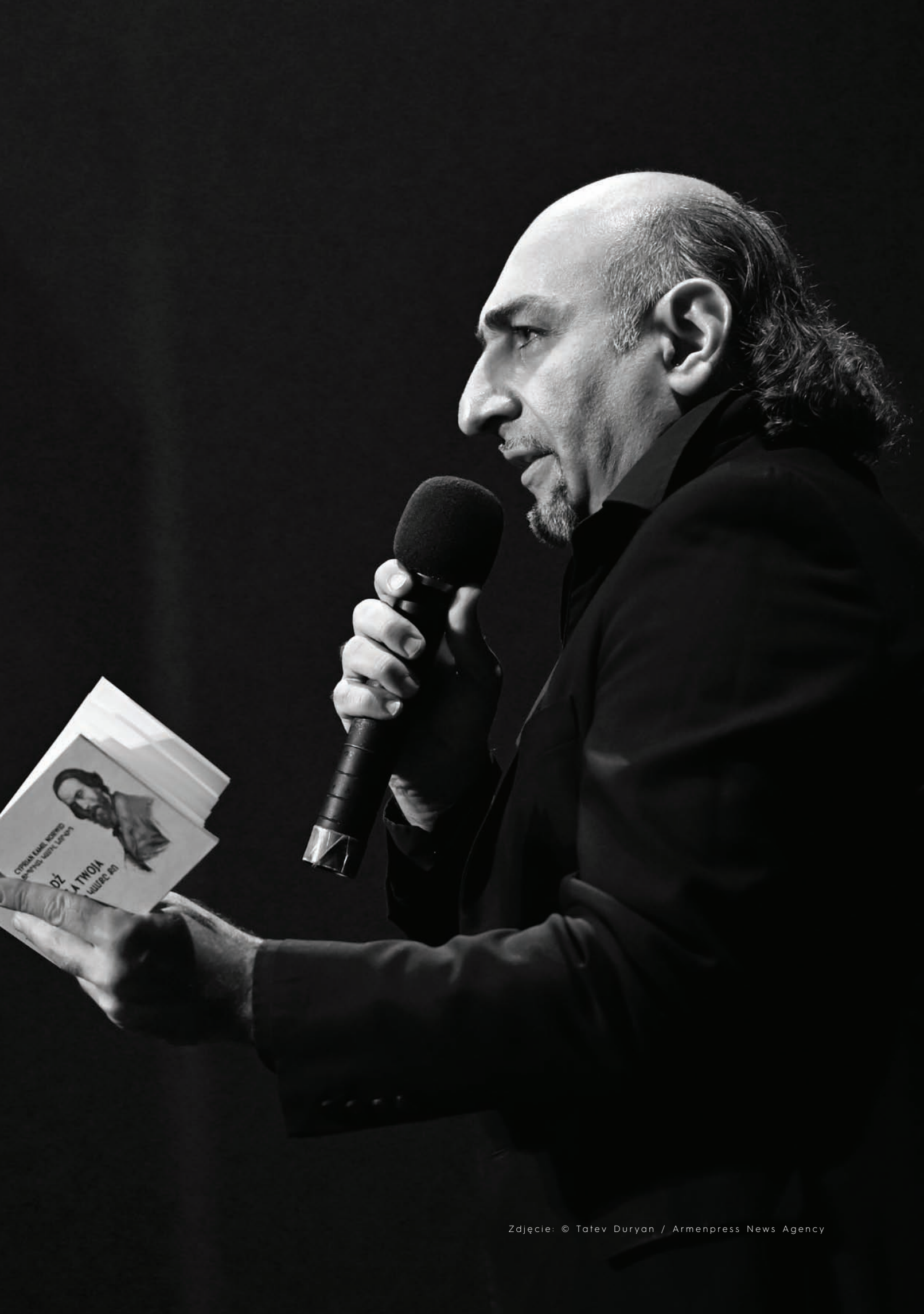
Talent Norwida został odkryty dopiero po jego śmierci. Za życia niedoceniony, pewnie odeszedłby w zapomnienie, gdyby nie Zenon Przesmycki (Miriam), poeta, wydawca i wybitny krytyk literacki okresu Młodej Polski, który odkrył i zaczął publikować utwory Norwida na początku wieku XX.

30 października w Muzeum-Instytucie im. Komitasa w ramach projektu „Dni Polskie w Armenii” odbyła się prezentacja książki „Bądź wola Twoja”, jest to zbiór wierszy Cypriana Kamila Norwida po polsku i w tłumaczeniu na język ormiański. Wielbiciele talentu najmłodszego romantyka w literaturze polskiej mają już możliwość zapoznania się z jego

2021 թվականին լրացավ Ցիպրիան Կամիլ Նորվիդի ծննդյան 200-ամյակը, որն էլ առիթ է հանդիսացել, որ 2021 թվականը սահմանվի Նորվիդի տարի:

Նորվիդն ունեցել է կյանքի դրամատիկ պատմություն: Լինելով բազմակողմանի շտրիալի՝ կրթություն է ստացել գծանկարչության և քանդակագործության բնագավառում: Արվեստի այդ ոլորտներում կատարելագործվելու նպատակով մեկնել է Դրեզդեն, ապա Վենետիկ, Բեռլին, Բրյուսել, Հռոմ: Ճանապարհորդության ընթացքում նա հանդիպել է Ադամ Միցկևիչին, ով մեծ տպավորություն է թողել երիտասարդ բանաստեղծի վրա: 1849-1852 թթ.-ին, Փարիզում բնակվելու տարիներին նա հանդիպել է նաև մեծ հայրենակիցներ Յուլիուշ Սլովացկուն և Ֆրեդերիկ Շոպենին:

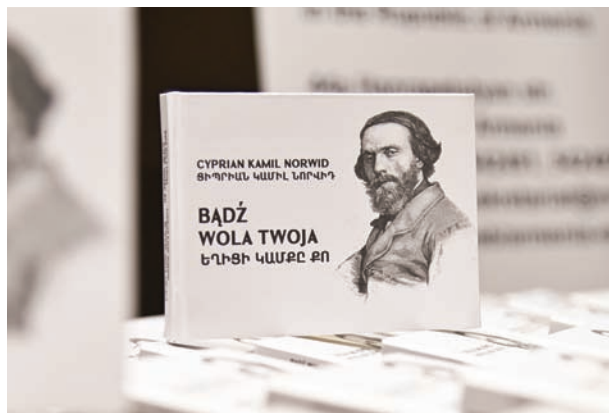
Նորվիդի տաղանդը բացահայտվել է միայն նրա մահից հետո: Պատահական չլինելով կյանքի ընթացքում՝ վստահաբար կմոռացվեր, եթե չլիներ Հենոն Պրեսմիցկին (Միրիամ)՝ երիտասարդ Լեհաստանի ժամանակաշրջանի բանաստեղծ, հրատարակիչ և հայտնի քննադատ, ով 20-րդ դարի սկզբին բացահայտեց և սկսեց հրատարակել Նորվիդի ստեղծագործությունները:

twórczością w swoim ojczystym języku. Przekładu poetyckiego dokonał Gagik Dawtjan – poeta, tłumacz, członek Związku Literatów Armenii od 1982. Urodził się w miejscowości Dawid Bek Sjunik w Armenii. Ukończył studia na Politechnice w Erywaniu. Nie pracował w swoim zawodzie. Był korespondentem gazet „Armenia” i „Republika Armenii”, założycielem i redaktorem naczelnym gazety regionalnej „Sjunik”. Autor 10 książek poetyckich, w których znalazły się również wiersze autora przetłumaczone na język rosyjski i gruziński. Wiele jego utworów znalazło się w antologii poezji ormiańskiej, wydanej w języku angielskim, francuskim, niemieckim, słowackim, ukraińskim i także w antologiach tłumaczonych na serbski, bułgarski, rumuński, kazachski i inne. Gagik Dawtjan przetłumaczył na ormiański i opublikował trzy antologie współczesnej poezji gruzińskiej, zbiory poezji Rabindranath Tagore, Michaiła Lermontowa, Thassos Livadiitisa, Elmera Diktoniusa, Makvala Gonashvili, Romana Kisova, Ljubicy Miletić, oraz wiele dzieł klasycznej i współczesnej poezji rosyjskiej i światowej. Gagik Dawtjan jest laureatem wielu krajowych i międzynarodowych nagród za poezję i tłumaczenia. W 2015 roku ukazała się w Polsce jego książka w języku polskim „Koczownicze serce”.

W 2015 r. w jego tłumaczeniu na język ormiański zostały wydane książki „Z wiarą spójrz na Ararat” Dariusza Tomasza Lebiody i „Jak kruchy lód” Kaliny Izabeli Zioł, w 2016 r. ukazała się antologia poezji polskiej pod tytułem „Jak podanie ręki”, tom IX, a w 2018 r. – „Dialog. Armenia – Polska”.

Książka „Bądź wola Twoja” została wydana przez wydawnictwo „Arnav”. Redaktorem polskim jest Martyna Wałęcka, ormiańskim Armen Avanesyan. Do tłumaczenia zostały wybrane najstojniejsze utwory z olbrzymiego dziedzictwa literackiego Norwida, które po raz pierwszy zabrzmiały po ormiańsku. Ta niewielka książeczka zawiera pięć wierszy i krótką informację o poecie. W książce tej znajdują się również rysunki Norwida, które przybliżają nam duszę geniusza.

Znanyntերի 30-ին «Լեհաստանի օրերը Հայաստանում» նախագծի շրջանակներում, Կոմիտասի ինստիտուտ-թանգարանում տեղի ունեցավ Ցիպրիան Կամիլ Լորվիդի «Եղիցի կամքը քո» գրքի շնորհանդեսը: Այն Ցիպրիան Կամիլ Լորվիդի բանաստեղծությունների լեհերեն ժողովածուն է՝ հայերեն թարգմանությամբ: Լեհ գրականության ամենաերիտասարդ ռոմանտիկի տաղանդի սիրահարները հնարավորություն ունեն ծանոթանալ նրա ստեղծագործությունների հետ իրենց մայրենի լեզվով: Բանաստեղծական թարգմանությունը կատարել է բանաստեղծ, թարգմանիչ, 1982 թ.-ից Հայաստանի գրողների միության անդամ Գագիկ Դավթյանը: Գագիկ Դավթյանը ծնվել է Հայաստանում, Սյունիքի մարզի Դավիթ Բեկ գյուղում: Ավարտել է Երևանի Պոլիտեխնիկական ինստիտուտը: Մասնագիտությամբ չի աշխատել: Եղել է «Հայաստան» և «Հայաստանի Հանրապետություն» թերթերի թղթակից անդամ, «Սյունիք» տարածքային թերթի հիմնադիրն ու գլխավոր խմբագիրը: Հեղինակել է 10 բանաստեղծական գիրք, որտեղ գետնովել են նաև հեղինակի բանաստեղծությունները՝ թարգմանված ռուսերեն և վրացերեն: Նրա բազմաթիվ ստեղծագործություններ տեղ են գտել հայկական պոեզիայի անթոլոգիայում, որը լույս է տեսել անգլերեն, ֆրանսերեն, գերմաներեն, սլովակերեն, ուկրաիներեն, ինչպես նաև անթոլոգիաներում, որոնք թարգմանվել են սերբերեն, բուլղարերեն, ռումիներեն, դազախերեն և այլն: Գագիկ Դավթյանը հայերեն է թարգմանել ու հրատարակել Վրաստանի ժամանակակից պոեզիայի անթոլոգիան, Ռաբինդրանաթ Թագորի, Միխաիլ Լերմոնտովի, Թասու Լիվադիտիսի, Էլմեր Դիկտոնիուսի, Մակվալ Գոնաշվիլու, Ռոման Կիսովա, Լյուբիցա Միլետիչի բանաստեղծությունների ժողովածուները, ինչպես նաև ռուս և համաշխարհային դասական ու ժամանակակից պոեզիայի բազմաթիվ գործեր: Գագիկ Դավթյանն ազգային և միջազգային բազմաթիվ մրցանակների դափնեկիր է, որոնք ստացել է քնարերգության և թարգմանության համար:

2015 թվականին Լեհաստանում լույս է տեսել Գագիկ Դավթյանի «Աստանդական սիրտը» գիրքը լեհերեն թարգմանությամբ: 2015 թվականին նրա թարգմանությամբ լույս են տեսել նաև Դարիուշ Տոմաշ Լեբիոդայի «Հավատով նայիր Արարատին» և Կալինա Իզաբելա Ժիլայի «Սառույցի պես փխրուն» գրքերը, 2016 թվականին լույս է տեսել լեհական պոեզիայի «Որպես ձեռքստեղծում» վերնագրով անթոլոգիան, հատոր IX, իսկ 2018 թ.՝ «Երկխոսություն. Հայաստան-Լեհաստան» գիրքը:

«Եղիցի կամքը քո» գիրքը տպագրվել է «Արմավ» հրատարակչությունում: Լեհերենի խմբագիրը

CYPRIAN KAMIL NORWID
ՅԻՊՐԻԱՆ ԿԱՄԻԼ ՆՈՐՎԻԴ

**BADŹ
WOLA TWOJA**
ԵՂԻՑԻ ԿԱՄԵՐ ԵՆ

Na prezentacji publikacji obecni byli Ambasador Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Armenii – Paweł Cieplak, pracownicy Ambasady RP w Erywanii, goście z Polski, a wśród nich również Martyna Wałęcka.

Książka została wydana przy wsparciu Ambasady RP w Erywanii, Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP, Ministerstwa Kultury Dziedzictwa Narodowego i Sportu oraz Polskiej Fundacji Kulturalnej.

Nune Mamjan

Tłumaczenie: Sofia Czylingarjan

Մարտինա Վալեցկան է, հայերենի խմբագիրը՝ Արմեն Ավանեսյանը: Թարգմանության համար ընտրված գործերը Նորվիդիի հսկայածավալ գրական ժառանգությունից քաղված հանրահայտ գլուխգործոցներ էին, որոնք առաջին անգամ էին հնչում հայերեն: Այս փոքրիկ գրքույկն իր մեջ ներառում է հինգ բանաստեղծություն և համառոտ տեղեկություն բանաստեղծի մասին: Գրքույկում զետեղված են նաև Նորվիդիի նկարները, որոնք մեզ ավելի են մոտեցնում հանճարի հոգուն:

Գրքի շնորհանդեսին ներկա էին Հայաստանում Լեհաստանի Հանրապետության դեսպան Պավել Չեպլակը, Դեսպանատան աշխատակիցներ, Լեհաստանից ժամանած հյուրեր, որոնց մեջ էր նաև Մարտինա Վալեցկան:

Գիրքը հրատարակվել է Հայաստանում Լեհաստանի Հանրապետության Դեսպանության, Լեհաստանի Հանրապետության Արտաքին գործերի նախարարության, Լեհաստանի Հանրապետության Մշակույթի, ազգային ժառանգության և սպորտի նախարարության և Լեհական Մշակութային հիմնադրամի աջակցությամբ:

Նունե Մամյան

NOWA

Ikona

ՆՈՐ ՍՐԲԱԿԱՏԿԵՐ

4 kwietnia 2022 w Centrum Sztuki Naregatsi w Erywaniu odbyło się uroczyste otwarcie wystawy „Nowa Ikona”.

Dzięki Ambasadzie RP w Erywaniu we współpracy z Polskim Stowarzyszeniem Przyjaciół Nowicy pierwszy raz w Armenii zostały zaprezentowane współczesne ikony stworzone przez polskich, ukraińskich i gruzińskich artystów.

Nowe Ikony powstały podczas Międzynarodowych Warsztatów Ikonopisów, które od 13 lat są organizowane w Nowicy – małej wsi znajdującej się na południu Polski.

Armeńska publiczność miała wyjątkową okazję zapoznać się z częścią niepowtarzalnych prac artystów, którzy podjęli się próby przedstawienia tajemnicy Wcielenia ujętej w tradycji rzymskokatolickiej i prawosławnej, wpisując ją w kontekst współczesnych czasów i miejsca.

Ambasador RP w Erywaniu Pan Paweł Cieplak w przemówieniu otwierającym wystawę, podkreślił wyjątkowość i wielką wartość ekspozycji. Ikony malarzy grekokatolickich związanych z ukraińską mniejszością narodową mieszkającą w Polsce zostały zaprezentowane armeńskiej publiczności w szczególnym czasie wojny w Ukrainie.

Z przemówień gości honorowych z Polski – organizatora Międzynarodowych Warsztatów Ikonopisów w Nowicy – Pana Mateusza Sory i doktora nauk humanistycznych Wydziału Ukrainistyki na Uniwersytecie Warszawskim, Pani Katarzyny Jakubowskiej-Krawczyk publiczność dowiedziała się o Warsztatach w Nowicy i o szczegółach związanych z wyborem ikon zaprezentowanych podczas wystawy w Erywaniu.

Przemówienia wygłosili również: założyciel Instytutu Sztuki „Naregatsi” Pan Narek Harutunjan, Dyrektor Artystyczny Instytutu Sztuki „Naregatsi” Pan Grigor Danieljan, koordynatorka wystaw Instytutu Sztuki „Naregatsi” Pani Tatevik Hambardzumjan.

2022 թ. ապրիլի 4-ին «Նարեկացի» արվեստի միությունում տեղի ունեցավ «Նոր սրբապատկեր» ցուցահանդեսի բացման հանդիսավոր արարողությունը:

Հայաստանում Լեհաստանի Հանրապետության դեսպանության և «Նովիցայի ընկերներ» լեհական ասոցիացիայի շնորհիվ առաջին անգամ Հայաստանում ներկայացվեցին լեհ, ուկրաինացի և վրացի արվեստագետների հեղինակած ժամանակակից սրբապատկերները:

Նոր սրբապատկերներն ստեղծվել են Սրբապատկերագիրների միջազգային դասընթացների շրջանակներում, որոնք արդեն 13 տարի է՝ կազմակերպվում են Նովիցայում՝ Լեհաստանի հարավում տեղակայված փոքրիկ գյուղում:

Հայ հանդիսատեսը բացառիկ հնարավորություն ունեցավ ծանոթանալու հնագույն նկարիչների անկրկնելի ստեղծագործությունների մի մասի հետ, որոնք փորձել են ներկայացնել հռոմեակաթուխի և ուղղափառ ավանդույթներում ներառված մարմնավորման առեղծվածը՝ այն ներառելով այժմյան ժամանակների և ժամանակակից վայրերի համատեքստում:

ՀՀ-ում Լեհաստանի արտակարգ և լիազոր դեսպան Պավել Չեպլակը «Նոր սրբապատկեր» ցուցահանդեսի բացման ելույթի խոսքում ընդգծեց ցուցադրության բացառիկությունն ու կարևորությունը: Հատկանշական է, որ Լեհաստանում բնակվող ուկրաինական փոքրամասնությանն առնչվող հունակաթուխի սրբապատկերները հայ հանդիսատեսին են ներկայացվել Ուկրաինայում ընթացող պատերազմական գործողությունների ընթացքում:

Լեհաստանից Հայաստան ժամանած հատուկ հյուրերի՝ Նովիցա քաղաքի Սրբապատկերների ամենամյա միջազգային արհեստանոցի կազմակերպիչ Մատեուշ Սոռայի և Վարջավայի համալսարանի ուկրաինագիտության

Podczas otwarcia wystawy Ambasador RP w Armenii Pan Paweł Cieplak wręczył odznaki honorowe osobom, które od lat działają na rzecz polskiej kultury w Armenii. Odznakami „Zasłużony dla Kultury Polskiej” Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP zostali uhonorowani: dyrektor Instytutu Sztuki „Naregatsi” Pan Narek Harutunjan, pianistka i kompozytorka Pani Liana Pirumowa, pisarz i tłumacz Pan Gagik Davtjan. Podczas otwarcia wystawy „Nowa Ikona” przed publicznością wystąpiła pianistka Liana Pirumova oraz zespół „Malwy” ze Związku Polaków w Armenii „Polonia” pod przewodnictwem chórmistrza Pani Anahit Ter-Meliksetjan.

Jednym z wyjątkowych momentów wydarzenia było zaprezentowanie publiczności 9. tomu antologii poezji polskiej „Jak podanie ręki”. Autor ormiańskiego tłumaczenia książki Gagik Davtjan podpisywał książki i wygłosił przemówienie w szczególnym dla siebie dniu – 75 urodzin.

Wśród gości byli przedstawiciele misji dyplomatycznych i rządu Armenii, przedstawiciele Kościoła Ormiańskiego Arcybiskup Nathan Hovhannisjan i Ojciec Asoghik Karapetjan, członkowie Związku Polaków w Armenii „Polonia” i inni.

Marianna Karakejan

Ֆակուլտետի դոկտոր Կատաժինա Յակուբովսկա – Կռավչիկի ելույթներից հանդիսատեսը տեղեկացավ Նովիցայի աշխատարանների և հայ հանդիսատեսին ներկայացվելիք սրբապատկերների ընտրությանը վերաբերող մանրամասներ:

Ելույթի խոսքով հանդես եկան նաև «Նարեկացի» արվեստի միության հիմնադիր Նարեկ Հարությունյանը, «Նարեկացի» արվեստի միության գեղարվեստական ղեկավար Դանիել Երաժիշտը և «Նարեկացի» արվեստի միության ցուցահանդեսների համակարգող Տաթևիկ Համբարձումյանը: Ցուցահանդեսի բացման արարողության ընթացքում ՀՀ-ում Լեհաստանի արտակարգ և լիազոր դեսպան Պավել Չեպլակը շքանշաններ շնորհեց հայ-լեհական մշակութային հարաբերությունների զարգացման գործում մեծ ներդրում ունեցած անձանց: Լեհաստանի մշակույթի և ազգային ժառանգության նախարարի կողմից շնորհվող «Լեհական մշակույթի նվիրյալ» շքանշաններ հանձնվեցին «Նարեկացի» արվեստի միության հիմնադիր Նարեկ Հարությունյանին, դաշնակահարուհի և կոմպոզիտոր Լիանա Փիրումովային, գրող և թարգմանիչ Գագիկ Դավթյանին: «Նոր սրբապատկեր» ցուցահանդեսի բացման ընթացքում երաժշտական կատարումներով հանդես եկան դաշնակահարուհի Լիանա Փիրումովան և Հայաստանում «Պոլոնիա» լեհերի միության «Մայվի» վոկալ համույթը՝ երգչախմբային դիրիժոր Անահիտ Տեր-Մելիքսեթյանի ղեկավարությամբ:

Միջոցառման առանձնահատուկ պահերից էր «Որպես ձեռքսեղմում» լեհական պոեզիայի անթոլոգիայի 9-րդ հատորի՝ հանդիսատեսին ներկայացնելը: Գրքի հայերեն թարգմանության հեղինակ Գագիկ Դավթյանը ընծայագրեց գրքերը և ելույթ ունեցավ իր համար հատկանշական՝ իր ծննդյան 75-րդ հոբելյանի օրը:

Հյուրերի շարքերում էին ՀՀ-ում դիվանագիտական կորպուսի ներկայացուցիչներ, ՀՀ կառավարության ներկայացուցիչներ, Մայր Աթոռի ներկայացուցիչներ Արքեպիսկոպոս Նաթան Հովհաննիսյանը և Հայր Աստղիկ աբեղա Կարապետյանը, Հայաստանում լեհերի «Պոլոնիա» միության անդամները և այլոք:

Մարիանա Կարակեյան

107. ROCZNICA

LUDOBÓJSTWA *Arмян*

ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ 107-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

Ludobójstwo Ormian jest drugą po Holocauście najlepiej udokumentowaną i opisaną Zagładą dokonaną na rozkaz władz państwowych. W świetle prawa międzynarodowego ludobójstwo definiowane jest jako *Zbrodnia przeciwko ludzkości, obejmująca celowe wyniszczenie całych lub części narodów, grup etnicznych, religijnych lub rasowych, zarówno poprzez fizyczne zabójstwa*

Հայոց ցեղասպանությունը Հոլոքոստից հետո երկրորդ լավագույնս փաստագրված և նկարագրված ցեղասպանությունն է, որ իրականացվել է իշխող ուժերի հրամանով: Միջազգային իրավունքի համատեքստում ցեղասպանությունը բնորոշվում է որպես. *մարդկության դեմ հանցագործություն՝ միտված որևէ ազգային, կրոնական կամ էթնիկ*

członków grupy, jak i wstrzymanie urodzeń w obrębie grupy, stworzenie warunków życia obliczonych na fizyczne wyniszczenie...

Setki tysięcy Ormian i Asyryjszczyków, pod pretekstem przesiedlenia, a faktycznie były to marsze śmierci, wypędzono na Pustynię Syryjską, a po drodze gwałcono, torturowano, rozstrzelano, topiono, spychano w przepaści i brutalnie mordowano. Część deportowanych również zmarła z powodu choroby, pragnienie i głodu.

Szacuje się, że w wyniku całej operacji zginęło około 1,5 miliona Ormian.

24 kwietnia 1915 roku rząd turecki wydał rozporządzenie nakazujące aresztowanie ormiańskiej inteligencji – w samym tylko Stambulu aresztowano i zgłodzono 2345 osób, w większości wybitnych Ormian – działaczy kulturowych, naukowców i działaczy społecznych. Wśród nich byli: Grigor Zohrab, Daniel Varuzhan, Siamanto, Ruben Sevak, Tilkatintsi, Ruben Zardaryan. Komitas znalazł się wśród ośmiu ocalonych z rzezi dzięki interwencji ambasadora USA Henry'ego Morgenthaua. Ocalony kompozytor stał się świadkiem ludobójstwa popełnionego na narodzie ormiańskim. Ostatnie lata życia Komitas spędził w paryskich klinikach psychiatrycznych, ciężka trauma nie pozwalała mu tworzyć, tragiczne przeżycia czasów rzezi odseparowały go od świata.

Wydarzenia 1915 r. stanowią jedno z najtragiczniejszych wydarzeń w historii Ormian. To wielka rana, która ciągle krwawi.

խմբի մասնակիորեն կամ ամբողջությամբ մտադրված ոչնչացման, ինչպես խմբի անդամների ֆիզիկական ոչնչացման, այնպես էլ՝ այդ խմբում ծնելիության կանխարգելման ու ֆիզիկական բնաջնջմանը նպաստող կենսապայմանների ստեղծման ճանապարհով:

Տեղահանման պատրվակով, սակայն իրականում մահվան երթերով, հարյուր հազարավոր հայեր և ասորիներ տեղահանվեցին դեպի Սիրիական անապատ, իսկ ճանապարհին բռնաբարվեցին, խոշտանգվեցին, գնդակահարվեցին, ջրախեղդարվեցին, նետվեցին անդունդները ու դաժանաբար սպանվեցին: Տեղահանվողներից ոմանք էլ կահատակվեցին հիվանդություններից, քաղցից ու ծարավից:

Ընդհանուր առմամբ այս ամբողջ գործողության արդյունքում զոհվել է մեկուկես միլիոն հայ:

1915 թ. ապրիլի 24-ին թուրքական իշխանությունները հայ մտավորականության ձերբակալման հրաման արձակեցին. միայն Ստամբուլում ձերբակալվեց և սպանվեց 2345 անձ, մեծամասամբ՝ ականավոր հայ մշակութային, գիտական և հասարակական գործիչներ: Երանց մեջ էին Գրիգոր Զոհրապը, Դանիել Վարուժանը, Սիամանթոն, Ռուբեն Սևակը, Թվկատիսցին, Ռուբեն Զարդարյանը: Կոմիտասն այն ութ անձանցից մեկն էր, ով փրկվեց ԱՄՆ-ի դեսպան Հենրի Մորգենթաուի միջամտության շնորհիվ: Փրկված կոմպոզիտորը դարձավ Հայոց եղեռնի վկան: Իր կյանքի վերջին տարիները վարդապետն անցկացրեց փարիզյան հոգեբուժարաններում. ծանր հոգեբանական ցնցումն այլևս թույլ չտվեց Կոմիտասին ստեղծագործել, իսկ ցեղասպանության ապրումները մեկուսացրեցին նրան աշխարհից:

1915 թ. իրադարձությունները հայոց պատմության ամենաողբերգական էջերից են: Դա խորը վերք է, որ չի ամոքվում:

Ինչպես նախորդ տարիներին, այնպես էլ 2022 թ. ապրիլի 24-ին հազարավոր հայեր ուղևորվեցին Ծիծեռնակաբերդի բարձունքը, որտեղ վառվում է անմար կրակը՝ ի հիշատակ Հայոց ցեղասպանության զոհերի: Այդ յուրօրինակ հուշահամալիրում ու թանգարանում տիրող մթնոլորտը նպաստում է մարդու նկատմամբ այլ մարդու դաժանության անիմաստության վերաբերյալ խոհերի ու մտորումների: Հենց այս վայրում մեկ րոպե լռությունը խորհրդանշում է հայերի հիշատակը առ այն, ինչն այլևս երբեք չպետք է կրկնվի: Այնուամենայնիվ, Հայոց Ցեղասպանությունը ճանաչված է աշխարհի շատ պետությունների կողմից: Լեհաստանը Հայոց ցեղասպանությունը ճանաչել է 2005 թ. ապրիլի 19-ին: Այս փաստը ճանաչել է նաև Հռոմի պապ Հովհաննես Պողոս II-ը,

24 kwietnia 2022, podobnie jak w poprzednich latach, tysiące Ormian udało się na wzgórze Cernakaberd, gdzie płonie wieczny ogień upamiętniający ofiary Ludobójstwa Ormian. Nastrój panujący w tym unikalnym kompleksie pomnikowym i muzeum pozwala na zadumę oraz refleksję na temat bezsensownego okrucieństwa człowieka wobec człowieka. Chwila milczenia w tym właśnie miejscu symbolizuje pamięć Ormian o tym, co nigdy nie powinno się wydarzyć. A jednak, Ludobójstwo Ormian jest faktem uznanym przez wiele krajów świata. W Polsce Ludobójstwo Ormian zostało uznane 19 kwietnia 2005 roku. Fakt ten uznał też papież Jan Paweł II, czemu dał wyraz podczas pielgrzymki do Armenii w 2001 roku.

24 kwietnia 2022, w Warszawie, na Skwerze Ormiańskim, obok pomnika-chaczkara odbyła się również uroczystość upamiętniająca 107. rocznicę Ludobójstwa, na którą zaprosiła Ambasada Republiki Armenii w Warszawie. Uroczyste modlitwy za zamartwych, odśpiewanie ormiańskich pieśni patriotycznych rozpoczęły się o godzinie 10.00. Rok wcześniej ukazała się na polskim rynku wydawniczym publikacja naukowa Alfreda de Zayasa *Ludobójstwo Ormian w latach 1915-1923 w świetle Konwencji o ludobójstwie z 1948*. Wcześniejsza wersja książki mającej charakter opinii prawnej była opublikowana w Brukseli przez Europejską Fundację Ormiańską dla Sprawiedliwości i Demokracji w kwietniu 2005 roku, podczas obchodów 90. rocznicy Ludobójstwa Ormian. Dzięki tej publikacji, autorstwa amerykańskiego historyka i prawnika, polski czytelnik otrzymał możliwość zapoznania się z faktami tej największej tragedii w historii narodu ormiańskiego.

24 kwietnia 2022, w miejscu pamięci i zadumy, na wzgórzu Cernakaberd, w stolicy Armenii nie zabrakło też przedstawicieli Związku Polaków w Armenii „Polonia”. Złożeniem kwiatów i udziałem we wspólnej modlitwie za dusze zamartwych ofiar Ludobójstwa organizacja polonijna w Armenii wpisała się w te ważne dla pamięci historycznej obchody.

Sofia Czylingarjan
Paweł Elias

ինչը նա արտահայտել է 2001 թ.-ին դեպի Հայաստան ուխտագնացության ժամանակ:

2022 թ.-ի ապրիլի 24-ին Վարշավայում, Հայկական պուրակում՝ հուշարձան-խաչքարի մոտակայքում, տեղի ունեցավ Հայոց ցեղասպանության 107-րդ տարելիցը հիշատակող միջոցառում՝ կազմակերպված Վարշավայում Հայաստանի Հանրապետության դեսպանության կողմից: Նահատակների հիշատակին մատուցված աղոթքն ու հայկական հայրենասիրական երգերի կատարումն սկսվեցին առավոտյան ժ. 10:00-ին: Մեկ տարի ավելի վաղ լեհական հրատարակչական-գրական շուկայում լույս տեսավ Ալֆրեդ դե Չայասի գիտական աշխատությունը՝ «1915-1923 թթ. Հայոց ցեղասպանությունը ՄԱԿ-ի ցեղասպանության մասին 1948 թ.-ի կոնվենցիայի համատեքստում» վերնագրով: Գիտական ուսումնասիրության ձևաչափ ունեցող այս գրքի ավելի վաղ տարբերակը հրատարակվել էր Արդարության և Ժողովրդավարության համար հայկական եվրոպական հիմնադրամի կողմից Բրյուսելում 2005 թ.-ի ապրիլին՝ Հայոց ցեղասպանության 90-րդ տարելիցի հիշատակման միջոցառումների շրջանակներում: Ամերիկացի փաստաբանի և պատմաբանի այս աշխատության հրատարակումը լեհ ընթերցողին թույլ տվեց ծանոթանալու հայերի համար մեծագույն ողբերգության փաստերին:

2022 թ.-ի ապրիլի 24-ին Հայաստանի մայրաքաղաքում՝ Ծիծեռնակաբերդի բարձունքում գտնվող հիշատակի ու խոհերի այս վայրում, ներկա էին նաև Հայաստանում լեհերի «Պոլոնիա» միության անդամները: Ծաղիկներ խոնարհելով և նահատակների հոգու հանգստության համար համընդհանուր աղոթքին մասնակցելով՝ Հայաստանում լեհական համայնքը իր հարգանքի տուրքը մատուցեց զոհերի հիշատակին:

Սոֆյա Չիլինգարյան
Պավել Էլիաս

KONCERT

Majowy

ՄԱՅԻՆԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

---

2 maja...

Tego świątecznego dnia Polacy czczą wieloletnią historię swojej flagi państwowej, z dumą wywieszają biało-czerwone barwy

Մայիսի 2-ը...

Այդ տոնական օրը լեհերը հիշատակի տուրք են մատուցում իրենց ազգային դրոշի բազմամյա պատմությանը, հպարտությամբ փողոցներում

na ulicach i uczestniczą w różnych patriotycznych uroczystościach i wydarzeniach.

2 maja to również Dzień Polonii i Polaków za Granicą. Na różnych kontynentach, gdzie mieszkają Polacy oraz ludzie z polskimi korzeniami odbywają się koncerty, przedstawienia teatralne, imprezy kulturalne i patriotyczne poświęcone Polsce, jej tradycjom, zwyczajom, literaturze, muzyce...

3 maja...

W Polsce to święto państwowe – Narodowe Święto Konstytucji Trzeciego Maja. Ustawa Zasadnicza, bo tak inaczej nazywa się konstytucję, została uchwalona 3 maja 1791 roku i była pierwszą konstytucją w Europie.

Związek Polaków w Armenii „Polonia” od wielu lat organizuje uroczystości z okazji świąt majowych. W tym roku również odbył się koncert z okazji Dnia Flagi, Dnia Polonii i Polaków za Granicą oraz Narodowego Święta Konstytucji Trzeciego Maja

ամրացնում են սպիտակ-կարմիր գույները և մասնակցում զանազան հայրենասիրական միջոցառումների ու տոնակատարությունների:

Մայիսի 2-ը նաև Լեհական սփյուռքի և արտերկրում ապրող լեհերի օրն է: Տարբեր մայրցամաքներում, որտեղ ապրում են լեհեր և լեհական արմատներով անձինք, տեղի են ունենում համերգներ, թատերական ներկայացումներ, մշակութային և հայրենասիրական միջոցառումներ՝ նվիրված Լեհաստանին, Նրա ավանդույթներին, սովորույթներին, գրականությանը, երաժշտությանը...

Մայիսի 3-ը...

Լեհաստանում այդ օրը պետական տոն է՝ Մայիսի 3-ի Սահմանադրության օրը: Երկրի Մայր օրենքը, նաև այդպես են անվանում սահմանադրությունը, ընդունվել 1791 թ.-ի մայիսի 3-ին և Եվրոպայի առաջին սահմանադրությունն է:

Արդեն երկար տարիներ Հայաստանում լեհերի «Պոլոնիա» միությունը մշտապես կազմակերպում է մայիսյան տոներին նվիրված միջոցառումներ: Այս տարի նույնպես ի նշանավորում Պետական դրոշի, Լեհական սփյուռքի և արտերկրում ապրող լեհերի օրվա և Սահմանադրության օրվա կազմակերպվեց համերգ:

Անահիտ Տեր-Մելիքսեթյանի ղեկավարությամբ ելույթ ունեցան «Մավլի» և երիտասարդական «Գվիագդեչկա» երգչախմբերը: Կատարվեցին Լեհաստանի Հանրապետության և Հայաստանի Հանրապետության, ինչպես նաև Հայաստանի

**MAJOWE
ŚWIĘTA**

*Wiwat
Trzeci
Maj*

MAJ - ROCZNICA PIĘKNYCH SERC!
MAJ - ROCZNICA WIELKICH MYŚLI,
TYM, CO DAWNO PRZEMINĘLI,
HOŁD SKŁADAJĄ, CI CO PRZYSZLI.

Polonia
WSPÓLNOTA POLSKICH W ARABII

Pod kierownictwem pani Anahit Ter-Meliksetjan wystąpił chór „Malwy” oraz młodzieżowy chór „Gwiazdeczka”. Zostały wykonane hymny Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Armenii oraz hymn Związku Polaków w Armenii „Polonia” (słowa: Anahit Hakopyan, muzyka: Liana Pirumowa). Słowa tej wzruszającej pieśni opowiadają o tęsknocie do historycznej ojczyzny w krainie chaczkarów i biblijnych gór. Do ojczyzny, której symbolem jest melodia poloneza, a „...W niej ojców naszych duch...”

Zabrzmiały polskie piosenki patriotyczne tematycznie związane z uchwaleniem Konstytucji Trzeciego Maja, których słowa oddają atmosferę tamtych radosnych dni, pełnych nadziei oraz wiary, atmosferę Warszawy, która fetowała uchwalenie konstytucji słowami: „Wiwat król. Wiwat konstytucja”. Podczas koncertu wykonano też piosenki ormiańskich kompozytorów. Jako

«Պոլոնիայի» օրհներգերը (խոսքեր՝ Անահիտ Հակոբյանի, երաժշտ.՝ Լիանա Փիրումովայի): Այդ հուզիչ երգի խոսքերը խաչքարերի և բիրլիական լեռների երկրում պատմական հայրենիքը կարոտելու մասին են: Կարոտ առ Հայրենիք, որի խորհրդանիշը պոլոնեզի մեղեդին է, և «...այնտեղ մեր հայրերի ոգին է...»:

Հնչեցին լեհական հայրենասիրական երգեր, որոնք նվիրված են Մայիսի 3-ի Սահմանադրությանը, որոնց խոսքերը մեզ են փոխանցում այդ ուրախալի, հույսով և հավատով լի օրերի շունչը, Վարչավայի մթնոլորտը, որը տոնում էր Սահմանադրությունը՝ «Կեցցե՛ թագավորը: Կեցցե՛ Սահմանադրությունը» բառերով: Համերգի ժամանակ կատարվեցին նաև հայ կոմպոզիտորների երգեր: Որպես մենակատար ելույթ ունեցավ

Էրիկ Գրիգորյանը: Լեոնա Գրիգորյանը կատարեց հայկական ժողովրդական պար: Ազևիեշկա Վաշիլչուկի սաները՝ Իրինա Վաշչենկոն, Մարինա Զարբոսկան, Լեոնա Գրիգորյանը, Արամ Պողոսյանն ու Սուրեն Փիլիպոսյանն ասմունքեցին լեհական հայրենասիրական բանաստեղծություններ:

Համերգին ներկա էին Հայաստանում Լեհաստանի Հանրապետության դեսպան պարոն Պավել Չեպլակը, Հայաստանում Լեհաստանի Հանրապետության հյուպատոս պարոն Յարոսլավ Ստրիխարսկին, «Պոլոնիա»-ի նախագահ Լիանա Հարությունյանը, լեհական դիվանագիտական առաքելության անդամները, Գյումրիի «Պոլանիա»-ի անդամները, Հայաստանում լեհերենի ուսուցչուհիներ Ազևիեշկա Վաշիլչուկն ու Յոլանտա Գոժձիկը:

Կարինե Զյուֆարյան

solista wystąpił Erik Grigorjan. Leona Grigorjan zaś wykonała ormiański taniec ludowy. Uczniowie Agnieszki Wasilczuk – Irina Waszczenko, Marina Zaborska, Leona Grigorjan, Aram Poghosjan i Suren Piliposjan – recytowali polskie wiersze patriotyczne.

Na koncercie byli obecni Ambasador Rzeczypospolitej Polskiej w Armenii pan Paweł Cieplak, Konsul RP w Armenii pan Jarosław Strycharski, Prezes „Polonii” pani Liana Harutjunjan, członkowie polskiej misji dyplomatycznej, członkowie Filii „Polonii” w Giumri oraz nauczycielki języka polskiego w Armenii – panie Agnieszka Wasilczuk i Jolanta Goździk.

Karine Kjufarjan

Tłumaczenie: Sofia Czyliingarjan

PODWÓJNE

Քննադատ

ԿՐԿՆԱԿԻ ՀՐԱԺԵՆՏ

Maj jest znaczący nie tylko ze względu na święta majowe, w tym miesiącu kończy się też rok szkolny.

Od lat stało się tradycją to, że uroczystość rozdania dyplomów odbywa się poza Erywaniem – w otoczeniu natury. Tym razem uczniowie i członkowie „Polonii”, nauczyciele, którzy przybyli do Armenii z Polski – Pani Agnieszka i Pani Jola, oraz przedstawiciele z Ambasady RP w Armenii spotkali się w Giumri. Dyplomy wręczali Ambasador RP w Armenii Paweł Cieplak i lubiana przez nas wszystkich Pani Agnieszka. Nieprzypadkowo nasze oczy napełniły się łzami – po 12-letniej pracy Pani Agnieszka postanowiła opuścić Erywań.

Ciężko wyobrazić sobie, co nasza kochana nauczycielka czuła, kiedy zdecydowała się na kontynuację swojej działalności pedagogicznej w Giumri. Poinformowała nas o tym w maju. Zapewne niektórzy pomyśleli, że jest to zły żart. Niektórzy próbowali odwieść ją od tego pomysłu. Niektórzy mieli nadzieję, że po letnich wakacjach w Polsce Pani Agnieszka zdecyduje się na kontynuację pracy w Erywaniu, ale ja, znając tę silną osobę o wyglądzie kruchej dziewczyny, od razu zrozumiałam, że jej decyzja jest ostateczna.

Պոլոնիայում մայիսը նշանավորվում է ոչ միայն մայիսյան տոներով, այլև հերթական ուսումնական տարվա ավարտով:

Կարծես ավանդություն է դառնում, որ դիպլոմների հանձնումը կատարվում է Երևանից դուրս, բնության գրկում: Այս անգամ էլ «Պոլոնիայի» սաներն ու անդամները, Հայաստանում Լեհաստանից ժամանած ուսուցիչները՝ Պանի Ագնիեշկան և Պանի Յոլան, ինչպես նաև Հայաստանում Լեհաստանի Հանրապետության դեսպանության ներկայացուցիչները հանդիպեցին Գյումրիում: Դիպլոմները սաներին հանձնեցին Հայաստանում Լեհաստանի Հանրապետության դեսպան Պավել Չեպլակը և բոլորիս կողմից սիրված Պանի Ագնիեշկան: Պատահական չէր, որ բոլորիս աչքերը խոնավանում էին. 12 տարվա աշխատանքից հետո Պանի Ագնիեշկան որոշեց հրաժեշտ տալ Երևանին:

Դժվար է պատկերացնել, թե ինչ է զգացել մեր սիրելի ուսուցչուհին այն պահին, երբ որոշել է իր մանկավարժական գործունեությունը շարունակել Գյումրիում: Այդ մասին նա մեզ հայտարարեց մայիսին: Գուցե ոմանք մտածեցին, որ դա չար կատակ է: Ոմանք փորձեցին

Agnieszka Wasilczuk przybyła do Armenii w 2010 roku. Uczyla języka polskiego w „Polonii” i w Państwowym Uniwersytecie w Erywaniu. Podczas 12 lat pracy co roku Pani Agnieszka zapoznała ponad 80 osób z jednym z najtrudniejszych języków na świecie – z językiem polskim. Jeśli na uniwersytecie studenci mają określony wiek, w „Polonii” nie ma ograniczenia wiekowego. I bycie pełnoletnim w ogóle nie jest obowiązkowe. Pani Agnieszka wprowadzała w tajniki języka polskiego także dzieci. Prowadziła zajęcia w Centrum Kultury Mniejszości Narodowych w Armenii, w agencji „Polska Rodzina”, a w ostatnich latach grupy dla dzieci i młodzieży były też w „Polonii”.

Pani Agnieszka potrafiła ze zdumiewającą zdolnością efektywnie uczyć we wszystkich grupach i jak to Ormianie mówią „potrafiła znaleźć język ze wszystkimi” – niezależnie od wieku.

Z okazji 10-lecia działalności pedagogicznej w Armenii Ministerstwo Oświaty RP odznaczyło Panią Agnieszkę medalem Komisji Edukacji Narodowej za wybitne zasługi na rzecz oświaty polskiej.

հորդորել, որպեսզի ևս չստեղծափոխվի Գյումրի, ոմանք հույս հայտնեցին, որ Լեհաստանում անցկացրած ամառային արձակուրդից հետո պանի Ագնիեշկան կվերադառնա աշխատանքը Երևանում շարունակելու: որոշմամբ, սակայն ես, ճանաչելով փխրուն աղջկա արտաքինով այդ ուժեղ մարդուն, միանգամից հասկացա, որ նրա որոշումը վերջնական է:

Ագնիեշկա Վաշիլչուկը Հայաստան է եկել 2010 թվականին: Լեհերեն դասավանդել է ինչպես «Պոլոնիայում», այնպես էլ Երևանի պետական համալսարանում: Աշխատանքի 12 տարիների ընթացքում Պանի Ագնիեշկան յուրաքանչյուր տարի աշխարհում ամենաբարդ լեզուներից մեկին՝ լեհերենին ծանոթացրել է ավելի քան 80 անձանց: Եթե համալսարանում ուսանողներն ունեն հստակ տարիք, «Պոլոնիայում» տարիքային սահմանափակում չկա: Եվ բոլորովին պարտադիր չէր, որպեսզի սաները լինեին չափահաս մարդիկ: Պանի Ագնիեշկան լեհերենի գաղտնիքներին ծանոթացրել է նաև երեխաներին: Դասեր է անցկացրել Հայաստանում Ազգային փոքրամասնությունների

12 lat to nie mało czasu. Niewątpliwie Pani Agnieszka i starsi członkowie mają dużo do wspominania. Pewnie właśnie dlatego nasza kochana nauczycielka postanowiła zorganizować spotkanie pożegnalne wypełnione wspomnieniami z poprzednich lat, zdjęciami i filmikami przedstawiającymi zorganizowane przez nią wydarzenia i małe spektakle. W „Polonii” oglądaliśmy zdjęcia i filmiki, które co jakiś czas były przerywane przez nasze komentarze, wspomnienia i śmiech. Tego dnia kończyły się relacje nauczyciel-uczeń i powstała nowa przyjaźń, serdeczność, etap wzajemnego dzielenia się swoją radością i problemami.

Uroczystość rozdania dyplomów była ostatnim spotkaniem w formacie nauczyciel-uczeń. Oczywiście 120 km to nie odległość nie do pokonania i w każdym momencie można przejechać tę drogę i spotkać się z kochaną osobą, ale i tak oczy wszystkich przepelnione były smutkiem. I tak Pani Agnieszka pożegnała się ze swoimi erywańskimi uczniami, aby od tej chwili dzielić się ze swoją wiedzą z członkami „Polonii” mieszkającymi w Giumri.

Do zobaczenia, do następnego spotkania w Giumri, Pani Agnieszko!

Nune Mamjan

Tłumaczenie: Naira Atanesjan

մշակութային կենտրոնում, «Պոլսկա Ռոջինա» կազմակերպությունում, իսկ վերջին տարիներին «Պոլոնիայում» գործում էին երեխաների և դեռահասների խմբեր:

Պանի Ագնիեշկան զարմանալի հմտությամբ կարողանում էր արդյունավետ դասավանդել բոլոր խմբերում, ինչպես հայերն են ասում՝ լեզու գտնել բոլորի հետ՝ անկախ նրանց տարիքից: Հայաստանում մանկավարժական գործունեության 10-ամյակի կապակցությամբ Պանի Ագնիեշկան Լեհաստանի Հանրապետության Կրթության Նախարարության կողմից արժանացել է մեդալի՝ Լեհաստանի կրթությանն իր մատուցած բացառիկ ծառայության համար:

12 տարին քիչ ժամանակ չէ: Բնականաբար, Պանի Ագնիեշկան և «Պոլոնիայի» հին անդամներն ու սաները շատ բան ունեն հիշելու: Երևի հենց դա էր պատճառը, որ մեր սիրելի ուսուցչուհին որոշեց կազմակերպել հրաժեշտի հանդիպում՝ համեմված անցած տարիների հուշերով, նրա կողմից կազմակերպված միջոցառումների ու փոքրիկ ներկայացումների մասին պատմող նկարներով և տեսահոլովակներով: «Պոլոնիայում» դիտում էինք նկարները, տեսանյութերը, որոնք մերթընդմերթ ընդմիջվում էին մեր մեկնաբանություններով, հիշողություններով ու ծիծաղով: Այդ օրը վերջանում էր ուսուցիչ-սան հարաբերությունը, սակայն ծնվում էր մի նոր՝ ընկերության, մտերմության, միմյանց հետ ուրախության պահերով և խնդիրներով կիսվելու շրջան:

Դիպլոմների հանձման արարողությունը մեր վերջին հանդիպումն էր Պանի Ագնիեշկայի հետ ուսուցիչ-սան ձևաչափի մեջ: Իհարկե, 120 կմ-ն անհաղթահարելի հեռավորություն չէ, որ ցանկացած պահի կարելի է անցնել այդ ճանապարհն ու հանդիպել սիրելի մարդուն, սակայն բոլորիս աչքերում կար տխրության կաթիլ: Այսպիսով, Պանի Ագնիեշկան հրաժեշտ տվեց իր երևանյան սաներին, որպեսզի այսուհետ իր գիտելիքները փոխանցի Գյումրիում բնակվող մեր անդամներին:

Ցտեսություն, մինչև նոր հանդիպում Գյումրիում, Պանի Ագնիեշկա:

Նունե Մամյան

NO TO WRESZCIE *Wracam*

ԱՀԱ ԵՎ ՎԵՐՋԱՊԵՍ ՎԵՐԱԴԱՌՆՈՒՄ ԵՄ

Tak sobie pomyślałam, kiedy samolot LOTu zaczął kołować na lotnisku w Warszawie.

Wracam? Tak się mówi, jak się wraca do swojego miejsca, „do siebie”. Czy mam prawo tak myśleć?

Jest początek grudnia 2011 roku. Z inicjatywy „Wspólnoty Polskiej” lecę do Erywania na prawie 4 miesiące do tamtejszej organizacji polonijnej. Podobno wielu Ormian uczy się języka polskiego. Przyczyn jest wiele: polskie korzenie, rodzina, która kiedyś wyemigrowała, planowany wyjazd do pracy. Uczyć się można na uniwersytecie oraz właśnie w Związku Polaków w Armenii „Polonia”, którą, jak się później przekonałam, od wielu lat prowadzi pani Ałła Kuźminska. Przed wyjazdem usłyszałam, że to „generał w spódnicy”. Okazuje się, że to mało powiedziane. Chyba nigdy wcześniej nie znałam

Այդպես մտածեցի, երբ LOT ավիաընկերության ինքնաթիռն սկսեց պտույտներ կատարել Վարշավայի օդանավակայանի վրայով:

Վերադառնում եմ: Այդպես է ասվում, երբ վերադառնում ես քո տուն, քեզ մոտ: Իսկ ես արդյո՞ք իրավունք ունեմ այդպես կարծել:

2011 թ.-ի սկիզբն է: «Վսպուլնոտա Պոլսկա» կազմակերպության նախաձեռնությամբ գրեթե 4 ամսով մեկնում եմ Երևան՝ տեղական լեհական համայնք: Պետք է որ շատ հայեր լեհերեն ուսանեն: Եվ դրան շատ պատճառներ կան. օրինակ՝ լեհական ծագումը, նախկինում վերաբնակեցված ընտանիքը, ծրագրված աշխատանքային այցը: Ուսանել կարելի է պետական և լեզվաբանական համալսարաններում, ինչպես նաև լեհական

nikogo, kto łączyłby w sobie w takim natężeniu cechy przywódczyni rządzącej twardą ręką, która jednocześnie sprawdza, czy na pewno ktoś nie jest głodny i nie dzieje mu się krzywda. Na moje pierwsze pomysły (przecież muszę im opowiedzieć o WOŚP-ie, festiwalu filmów krótkometrażowych, kręconych telefonem komórkowym i w końcu Polska to nie tylko Chopin i Mickiewicz...), reaguje natychmiast: „Pojutrze jasełka w teatrze lalek, dekoracje dokończysz, wigilię trzeba przygotować, pierogi ulepić, w lekcjach pomóc, na wymysły będzie czas później”. No i miała rację. Jasełka się odbyły, chór pięknie zaśpiewał, szukanie ryb na wigilijny stół to osobna historia, a sianko pod obrus dotarło, dzięki poświęceniu jednego z uczniów, w ilości wystarczającej na wyżywienie tygodniowe średnio głodnego konia. Potem przyszedł czas na inne pomysły. Z niestrudzoną nauczycielką Agnieszką Wasilczuk, nadopiekuńczą babcią Kimą, paniami skrupulatnie składającymi polonijny kwartalnik „Póki my żyjemy”, uczniami młodszymi, którzy każdy rysunek zaczynali od rysowania flagi polskiej i ormiańskiej, starszymi, z którymi wyjaśniamy sobie zawiłości, podobieństwa i różnice między naszymi kulturami i językami i śmiejemy się z prawie tych samych żartów, zaczynam trochę poznawać to miejsce. Większość czasu spędzam w Erywanii, jest zima, ale kilka razy udało się wyrwać gdzieś dalej. Wariacka wyprawa trzech Agnieszek (a jakże, na Uniwersytecie Lingwistycznym zajęcia prowadzi również Agnieszka), w sylwestrowe popołudnie nad Sewan, nieoczekiwany jednodniowy wyjazd do Giumri (-15 stopni!), dzień kobiet w Stepanawanie. Ciężko było wracać do polskiej rzeczywistości.

Odwiedziłam Erywań od tamtej pory raz, 7 lat temu. A teraz na 2 tygodnie, no właśnie, wracam?

hամայնքում, որը, ինչպես հետագայում համոզվեցի, երկար տարիներ ղեկավարում է պանի Ալլա Կուզմինսկան: Մեկնումից առաջ տեղեկացա, որ «նա կիսաշրջագգեստ հագած գնետրալ է»: Պարզվեց, որ դա մեղմ է ասված: Կարծում եմ՝ երբևէ նախկինում չէի տեսել նման մեկին, ում մեջ այդքան ցայտուն կհամադրվեին ամուր բազկով առաջնորդող ղեկավարի հատկանիշները, ղեկավարի, ով միևնույն ժամանակ ճշտում է, արդյոք որևէ մեկը քաղցած չէ և արդյոք ամեն ինչ կարգին է: Իմ առաջին գաղափարներին (չէ՛ հր պետք է նրանց պատմել WOŚP-ի, բջջային հեռախոսով նկարահանված կարճամետրաժ ֆիլմերի փառաստուկի մասին, և ի վերջո Լեհաստանը միայն Շոպենը և Միցկիևիչը չէ) միանգամից արձագանքում է. «Վաղը չէ մյուս օրը Տիկնիկային թատրոնում սուրբծննդյան տիկնիկախաղ է. ավարտիր բեմի ձևավորումը, ասիրաժեշտ է պատրաստել սուրբծննդյան նախօրեի սեղան, պիերոզիներ պատրաստել, օգնել դասընթացին: Մտահոգումների հերթը դեռ կգա»: Եվ իրավացի էր: Տեղի ունեցավ սուրբծննդյան տիկնիկախաղը, երգչախումբը հիանալի հանդես եկավ, մի առանձին պատմություն կապված է սուրբծննդյան սեղանի համար ձկան ձեռք բերման հետ, իսկ սեղանի ծածկոցի տակ դրվող հարդը, որի հայթայթումը ստանձնել էր սաներից մեկը, ժամանել էր այնպիսի քանակությամբ, որ բավարար էր մեկ միջին քաղցածության ձիու մեկշաբաթյա մնդային պահանջները հոգալու համար: Հետո հերթը հասավ այլ մտահոգումների: Այսպես անխոնջ ուսուցչուհի Ազնիեշկա Վաշիլչուկի, գերհոգատար Կիմա տատիկի, համայնքային «Քօկի մյ շյյեմյ» հանդեսը բծախնդրորեն կազմող տիկնանց, ցանկացած նկարը լեհական և հայկական դրոշների նկարագարդումով սկսող կրտսեր սաների, ավագների հետ, ում հետ բարդությունները, նմանություններն ու տարբերությունները պարզաբանում և գրեթե նույն կատակների վրա էինք ծիծաղում, սկսեցի փոքր-ինչ ծանոթանալ տեղանքին: Ժամանակի մեծ մասն անցկացնում էի Երևանում. ձմեռ էր, սակայն մի քանի անգամ հաջողվեց այլ վայրեր այցելել. երեք Ազնիեշկաներով (լեզվաբանական համալսարանում դասընթացը վարում էր նույնպես Ազնիեշկա) նախամանդրյա ցերեկով Սևանա լճի այցելություն, անսպասելիորեն կայացած մեկօրյա մեկնում Գյումրի, որտեղ ջերմաստիճանը -15 է, Կանանց օրը Ստեփանավանում: Այսքանից հետո դժվար էր վերադառնալ լեհական իրականություն:

Այդ ժամանակներից ի վեր Երևան այցելել եմ միայն մեկ անգամ, յոթ տարի առաջ: Իսկ այժմ երկու շաբաթով. հիմա ինչ, վերադառնում եմ:

Agnieszka od lat na posterunku, tylko po wielu latach zmienia lokalizację. Od września uczy polskiego w Giumri. Tego samego, które ponad 11 lat temu przemierzałyśmy w mrozie. Nie wszystko pamiętam, ale kościół na głównym placu miasta, zniszczony przez trzęsienie ziemi w 1988 roku, jest już prawie odrestaurowany, ostatnio dopiero dźwigał się z ruin. Dużo odnowionych budynków, nowe miejsca, w końcu mogę pochodzić i obejrzeć miasto z czarnego tufu. Teraz jestem turystką. Przepiękna stara dzielnica, w której zwracają uwagę muzealne budynki. Trochę jak nie z tego świata, brakuje tylko zaczarowanej drożki. Czasem zaglądam w okna, w niektórych widać kwiaty w doniczkach. Jest i granat. Nie może być inaczej. Wstępuje też na targ, tutaj nic się nie zmieniło, takie miejsca zostają. Dzięki najlepszemu przewodnikowi (dziękuję Agnieszka!) zwiedzam przedmieścia z suszącą się wełną, park i miejsce, z którego widać już tylko góry. Odwiedzam Wanadzor. Miasto w kotlinie Małego Kaukazu. Jego postindustrialna, trudna historia przypomina trochę te, którą znam ze Śląska, skąd pochodzę. Huty, kopalnie, które gwarantowały rozkwit i dobrobyt miasta zostały zamknięte, zburzone... I tu i tam mieszkańcy mierzą się z trudną rzeczywistością.

Jutro jadę nad Sewan, do domu pisarzy, potem Jermuk i kilka miejsc, których wcześniej nie widziałam. Nie mogę się doczekać.

Historia weryfikuje plany. Wracam do Erywania.

Tu ściśle centrum niezmiennie, Plac Republiki, Aleja Północna, Kaskady. Dużo słońca. Sporo rowerzystów na ulicach, co przypomina mi zabawną historię sprzed 11 lat, jak jeden z uczniów

Ազնիեշկան արդեն մի քանի տարի է՝ իր պաշտոնում է, միայն շատ տարիներ անց փոխեց իր տեղայնացումը: Սեպտեմբերից ի վեր դասավանդում է Գյումրիում: Այն նույն Գյումրիում, որում տասնամեկ տարի առաջ սառնամանիքին շրջեցինք: Ամեն ինչը չէ, որ հիշում եմ, բայց գլխավոր հրապարակի եկեղեցին, որը 1988 թ.-ի երկրաշարժից ավերվել էր և բոլորովին վերջերս դեռ նոր էր փորձում ավերակներից վեր ելնել, արդեն գրեթե ամբողջությամբ վերակառուցված է: Շատ են վերանորոգված շինությունները, նոր վայրերը. վերջապես կարող եմ շրջել և ուսումնասիրել սև տուֆից կառուցված քաղաքը: Հիմա արդեն զբոսաշրջիկ եմ: Մի հիասքանչ հինավուրց թաղամաս, որն այժմ է ընկնում թանգարանային շինություններով, կարծես, փոքր-ինչ այս աշխարհից չլինի, միայն պակասում է կախարդական կառքը: Երբեմն նայում եմ պատուհաններից ներս, որոշներում երևում են ծաղկամաններով ծաղիկներ: Կա նաև նուր: Այլ կերպ չէր էլ կարող լինել: Գնում եմ նաև շուկա, այստեղ ոչինչ չի փոխվել. նման տեղերը մնում են նույնը: Լավագույն զբոսավարի ուղեկցությամբ (շնորհակալություն, Ազնիեշկա) այցելում եմ քաղաքի՝ չորացած ջրհորով արվարձան, այգի և մի վայր, որտեղից երևում են արդեն միայն լեռները: Այցելում եմ Վանաձոր: Սա քաղաք է Փոքր Կովկասի դաշտավայրում: Նրա հետարդյունաբերական դժվարին պատմությունը հիշեցնում է Սիլեզիան, որտեղից ես սերում եմ: Փակվեցին և ավերվեցին մետաղաձուլական գործարանները, հանքահորերը, որոնք ապահովելու էին քաղաքի ծաղկունքն ու բարեկեցությունը: Ամենուրեք բնակիչները փորձում են հաղթահարել դժվարին իրականությունը:

Վաղը մեկնում եմ Սևանի գրողների տուն, հետո՝ Ջերմուկ և Լա մի քանի վայրեր, որոնք նախկինում չէի այցելել: Դժվար է համբերելը:

Պատմությունը հաստատում է նախագծերը: Վերադառնում եմ Երևան:

Այստեղ էլ անփոփոխ կենտրոնն է՝ Հանրապետության հրապարակը, Հյուսիսային պողոտան, Կասկադը: Արևոտ է: Փողոցներում բազմաթիվ հեծանվորդներ են, ինչը հիշեցրեց ինձ մի հետաքրքրաշարժ դրվագ, որ տեղի էր ունեցել ավելի, քան տասնամեկ տարի առաջ, երբ սաններից մեկը ինձ համոզում էր, որ հեծանիվ վարում եմ միայն նրանք, ովքեր չեն կարող իրենց թույլ տալ ավտոմեքենա: Դա փոխվել է: Այլևս չկան Աբովյանի գետնանցումում կանգնող գրավաճառները, որոնք այժմ տեղափոխվել են Այվազովսկու արձանի մոտակայքը: Այլևս չեմ վազում այս փողոցներով, շատ ժամանակ ունեմ: Քայլում եմ: Ջննում եմ Շախմատի տունը, չգործող ճոպանուղու կայարանը, Երիտասարդական մետրոյի կայարանը: Այցելում եմ Կիմա տատիկին,

przekonywał mnie, że na rowerach jeżdżą tylko ci, których nie stać na samochód. To się zmieniło. Nie ma bukinistów w przejściu podziemnym na Abowjana, przenieśli się w okolice pomnika Ajwazjana. Nie biegam już po tych ulicach, mam czas. Chodzę. Oglądam Dom Szachisty, nieczynną stację kolejki linowej i stację metra Jeritasardakan. Odwiedzam babcię Kimę, której brakuje towarzystwa „Polonii” za ścianą. Kilka lat temu siedziba została przeniesiona kilka ulic dalej. Pani Ałła zmarła niedawno, ale to, czemu dała początek dalej trwa. Rozmawiamy, wspominamy, pijemy kawę. Babcia chce powróżyć mi z fusów (jest z tego znana), ale filiżanka przylepia się do talerzyka. „Nic z tego nie będzie – mówi – zlepiał się z nami jak te naczynia, znowu tu wrócisz”.

Na wernisażu kupuję album Minasa. Kilka dni później mijam jego fresk na lotnisku Zwartnoc.

Wróć. Na pewno.

Agnieszka Sztąpka

որին շատ պակասում է պատի այն կողմում «Պոլոնիայի» ընկերակցությունը: Մի քանի տարի առաջ ևստավայրը տեղափոխվեց մի քանի փողոց այն կողմ: Պանի Ալլան վերջերս մահացել է, բայց այն, ինչին տվեց սկիզբ, շարունակվում է: Հրուցում ենք, վերհիշում անցյալը, սուրճ ըմպում: Տատիկն առաջարկում է գուշակություն անել ևստվածքի վրա, ինչից վայելում է մեծ համբավ, սակայն բաժակը կաչում է ափսեին: «Ոչինչ չի ստացվի», – ասում է նա: «Այս ամանների պես կցվել ես մեզ. կրկին վերադառնալու ես»:

Վերնիսաժում գեղեցի Մինասի կտավների ալբոմը: Մի քանի օր անց Ջվարթնոցի օդանավակայանում անցա նրա դրմանակարի կողքով:

Կվերադառնամ: Միանշանակ:

Ագնեշկա Ստոմպկա

Թարգմանություն՝ Սոֆյա Չիլինգարյան

Polonia
ZWIĄZEK POLAKÓW W ARMENII